

**FACULTAT
D'EDUCACIÓ, TRADUCCIÓ
I CIÈNCIES HUMANES**

UVIC | UVIC-UCC

Actituds que frenen l'aprenentatge del Català entre els alumnes d'origen immigrant i una proposta d'aula

**Treball de Final de Màster Universitari en
Formació del Professorat d'Educació Secundària
Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i
Ensenyaments d'Idiomes (especialitat Català)**

Ester Pínter Pla

Curs 2019-2020

Tutor: Ángel Custodio Raluy Alonso

Vic, 5 de Juny de 2020

1. RESUM

El present treball té com a objectius descobrir quins usos i actituds tenen vers la llengua catalana, l'espanyola i l'anglesa els alumnes de primer i segon de Batxillerat d'un institut del districte de Nou Barris de Barcelona, el Barcelona Congrés, on més del 80% té el castellà com a primera llengua i la gran majoria  s d'origen llatinoamericà. Tanmateix, es persegueix indagar com aquestes actituds, circumstàncies i una experiència d'aula innovadora duta a terme amb part de l'alumnat enquestat poden influir en el seu aprenentatge i  s de la llengua pròpia de Catalunya i a llarg termini en el seu èxit educatiu i integració social.

Hem recorregut a una metodologia quantitativa a través de dos qüestionaris. El primer d'ells inspirat en part en l'utilitzat per Huguet (2007), el qual, a la vegada, estava basat en un qüestionari socioling istic i d'actituds elaborat pel Servei d'Ensenyament de Català (SEDEC) i un segon qüestionari, dirigit només al grup d'alumnes de Literatura Catalana de modalitat amb qui es va dur a terme l'experiència d'aula. De l'estudi destaca la creixent actitud neutra, o indiferent, que aquesta nova generació d'origen immigrant, sobretot llatinoamericana, mostra majoritàriament cap a la llengua catalana. Valora més positivament i troba més útil l'anglès que no pas la llengua pròpia del país on viuen i on gran part ha nascut. El baix nivell de català posa en perill l'èxit educatiu i la integració social d'aquest alumnat, per la qual cosa es fa necessari prendre mesures estructurals que acabin amb la segregació escolar així com dur a terme propostes innovadores d'aprenentatge a peu d'aula.

Paraules clau: Actituds lingüistiques; Llengües; Segregació; Integració; Inclusió; Proposta d'aula; Booktuber; Aprenentatge significatiu i Literatura Catalana. Actitudes ling isticas; Lenguas; Segregaci n; Integración; Inclusión; Booktuber; Aprendizaje significativo.

Abstract

This study aims at examining the use and attitudes that a number of High School students have towards the Catalan, Spanish and English Language. The participants sample comprises upper-secondary school students in their first and second year who go to Barcelona Congr s, a High School where more than 80% of the students have Spanish as their first language and come from South and Central America. The study endeavors to explore to what extent an innovative class experience may have a positive impact on their attitudes and, in the long run, may promote their social integration in Catalonia.

Two questionnaires have been used. The first one inspired by Huguet's (2007) which was based on a previous survey elaborated by the Servei d'Ensenyament de Català (SEDEC). The second one was aimed at those students who had chosen Catalan Literature as an elective and took the class didactic sequence as well. The study shows that negative or neutral attitudes towards the Catalan language are prevailing among this new generation of immigrants. They consider English to be more important than the language of the land where they have been born. Their low competence in Catalan may endanger their successful schooling and their real social integration and this is why it is necessary to adopt measures that put an end to segregation through innovative classroom ideas.

Key words: Linguistic Attitudes; Languages; School segregation; Inclusion; Class experience; Booktuber; Meaningful learning and Catalan Literature.

2. INTRODUCCIÓ

Les actituds són decisives a l'hora d'aprendre una llengua. Ningú neix amb unes determinades actituds, positives o negatives, sinó que s'adquireixen per una sèrie de circumstàncies i si s'hi intervé per a matisar-les poden arribar a canviar. Així, si l'actitud respecte a una llengua és positiva, a més de facilitar el seu aprenentatge farà que s'augmenti el seu ús. Aquestes actituds vers la llengua, el seu coneixement i el seu ús, en concret del català, serveixen tanmateix com a termòmetre per mesurar fins a quin punt a determinats centres educatius hi ha les circumstàncies perquè els alumnes d'origen immigrant assoleixin l'èxit educatiu i la integració social. Fins a quin punt la segregació per motius socioeconòmics hi està contribuint.

Per tot, ens aproximem als usos i actituds vers el català, el castellà i l'anglès així com a la competència lingüística en català que afirma tenir l'alumnat de primer i segon de Batxillerat d'un institut de Barcelona del districte de Nou Barris, el Barcelona Congrés, on més del 80% per cent dels estudiants tenen el castellà com a primera llengua i la gran majoria és d'origen llatinoamericà. Volem detectar com són de determinants aquestes actituds, usos i entorn perquè l'alumnat assoleixi o no la competència lingüística necessària en català que ha de contribuir al seu èxit educatiu i a la seva integració social com estableix el decret de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu (2017). I és que, a les societats democràtiques, la llengua compartida, en aquest cas el català, és el principal instrument per a la participació pública i, per tant, un element inexcusable per a la cohesió social, Vila (2013).

Analitzats els usos, actituds i competència lingüística, mostrem l'avaluació dels alumnes sobre una experiència d'aula innovadora a partir d'un clàssic de la Literatura Catalana, *Ball robat* de Joan Oliver, que inclou l'elaboració d'un *booktube* entre altres activitats basades en les xarxes socials i l'aprenentatge significatiu. Entenem l'aprenentatge significatiu en contraposició a l'aprenentatge memorístic. Per tal que hi hagi aprenentatge significatiu s'ha d'atribuir un significat a un nou contingut.

Aquesta experiència d'aula s'ha dut a terme amb part de l'alumnat enquestat, el grup de primer i segon de Batxillerat de Literatura Catalana de Modalitat d'aquest institut del districte de Nou Barris, amb la finalitat de contribuir a revertir o millorar el nivell i actitud vers la llengua Catalana dels alumnes.

Així, entre els objectius d'aquest treball figura: Descobrir quins usos i actituds tenen vers la llengua catalana, l'espanyola i l'anglesa els alumnes de primer i segon de Batxillerat de l'institut Barcelona Congrés; Esbrinar com aquestes actituds poden influir en el seu aprenentatge, èxit educatiu i en la seva integració social; Detectar què du als alumnes a triar l'assignatura optativa Literatura Catalana de modalitat en primer i segon de Batxillerat i quines són les seves expectatives al respecte de l'assignatura i en darrer lloc, valorar si fer de *booktuber*, amb la unitat didàctica "Fem de *booktubers* a classe amb *Ball robat* de Joan Oliver" a través de l'aprenentatge significatiu i l'ús de les TIC pot ajudar a millorar la seva actitud respecte a la llengua i la literatura catalana i augmentar el seu nivell de llengua.

3. FONAMENTACIÓ TEÒRICA

3.1. EL ROL DE L'ACTITUD EN L'APRENTATGE

L'excel·lència educativa, sustentada en els principis d'igualtat i equitat (Trujillo i Rubio, 2014), és fonamental per aconseguir que l'alumnat pugui obtenir el “capital cultural mínim i l'actiu competencial necessari per moure's i integrar-se en la vida col·lectiva (...) sense veure's exclòs o amb una ciutadania negada” (Bolívar, 2005:45). La comunicació lingüística és una qüestió clau per a l'èxit escolar ja que és un element vehicular per a l'accés al coneixement transdisciplinari (Romero y Trigo, 2015; Boillos, 2017) i aquesta importància s'accentua a Catalunya donat que és una comunitat bilingüe.

Ja l'any 2002 l'Informe sobre Política Lingüística sostenia que “és del tot ineludible adoptar mesures concretes per facilitar l'aprenentatge del català a la població immigrada, per induir-la a utilitzar-lo en la vida laboral i quotidiana i per assolir la implicació de tots els agents socials i empresarials en aquesta tasca” (Informe sobre política lingüística, 2002: 13).

No entrarem a valorar si s'han adoptat aquestes mesures concretes però és evident que l'escola ha jugat un paper predominant. En aquest sentit, Vila (2018) reconeix que el sistema de normalització de l'escola catalana, en termes de coneixement, és un dels sistemes educatius europeus que millor bilingüïtza la població, comparable amb el de Luxemburg, i amb pocs altres sistemes més, pel que fa al coneixement de les dues llengües. De tota manera, respecte a l'ús, el balanç, a parer de Vila (2018), és molt més discret. L'escola no ha aconseguit promoure el català entre les noves generacions, encara que, afegeix, probablement ha aconseguit que no retrocedís més. Allà on hi ha presència majoritària de descendents de les immigracions dels anys 60 o de les noves migracions del segle XXI, la presència del català és baixa. A molts instituts no s'arriba ni al 25% de presència del català. Vila (2018) afirma que hi ha molt més ús del castellà en l'ensenyament del que es reconeix públicament i posa de manifest una altra qüestió com és la petició social de més aprenentatge de l'anglès. Segons l'investigador l'escola no està responent de forma prou adequada a aquesta demanda i això debilita el consens social sobre el model educatiu.

Un dels factors que s'ha mostrat més rellevant en les investigacions realitzades en referència al procés d'aprenentatge d'una nova llengua són les actituds cap a aquesta mateixa llengua i la cultura que representa (Lambert, 1969 ; Gardner, 1973; Gardner i Clément, 1990; Baker, 1992; Morgan, 1993; Clément i Gardner, 2001). “Les actituds lingüístiques són factors decisius en el procés d'aprenentatge de qualsevol llengua, i més si es tracta d'una llengua minoritzada, donat que poden ser un fre del mateix aprenentatge. Saber una llengua no en garanteix l'ús: l'alumnat, a més, ha de voler utilitzar-la”, Rosales, Palomero i Valls (2003: 5,6). Per a Baker (1992: 1): “la noció d'actitud és molt àmplia, ocupa un lloc en psicologia, sociologia, antropologia, educació, història, geografia humana i arts creatives”. Segons Baker (1992), Mallart (2009), i Vila, Bretxa i Comajoan (2012), el constructe actitudinal està format per tres components: el

cognitiu o intel·lectual, l'afectiu o emocional i el volitiu o conductual: "Per tant, si les creences o el convenciment intel·lectual d'una persona la porten a considerar el valor d'una llengua com a important, la seva actitud serà positiva des del primer component i tendirà a usar aquesta llengua tant com pugui i s'hi sentirà favorablement implicada" (Estors 2014: 155).

Les actituds lingüístiques són una gran font d'informació per entendre l'estat i l'evolució de les llengües en contacte. Tot i que aquestes actituds es concreten en el comportament individual, es constitueixen i es modifiquen per causes psicosocials (Baker, 1992). És així que les actituds lingüístiques han despertat un gran interès en el camp de la sociolingüística (Strubell, 2011), sobretot quant a l'estudi del bilingüisme i els fenòmens que se'n deriven, com la diglòssia, la substitució o el manteniment de les llengües. Com que les actituds s'adquireixen i canvien socialment, conèixer quines són les causes ofereix la possibilitat d'influir sobre la percepció i els comportaments dels individus. Tanmateix, Baker (1992) suggereix que els estudis d'actituds proporcionen indicadors socials sobre l'estat de les llengües, el canvi en les valoracions de les persones i també sobre les possibilitats d'èxit en la implementació d'una política o fins i tot en una experiència educativa.

En el cas català, la immigració sembla que en bona part ha optat pel castellà. En aquest sentit, el nivell de coneixement de català i de castellà dels infants i joves provinents de les noves immigracions tendeix a ser inferior al de l'alumnat autòcton, i en un percentatge destacat han estat apreses de grans (Vila, Comajoan, Bretxa, 2013). D'altra banda, el nivell de castellà dels nouvinguts tendeix a ser superior al seu nivell de català (Consell Superior d'Avaluació 2008; Secretaria de Política Lingüística 2008).

Huguet (2007), ha centrat l'atenció a trobar les variables que expliquen les actituds dels estudiants de diferents contextos sociolingüístics, tals com la frontera catalano-aragonesa (Huguet i Suils, 1998) o les localitats catalanes de Girona i de Lleida (Huguet, 2007) Huguet assenyala la importància de la socialització dels individus per explicar les actituds i els comportaments lingüístics. S'hi destaca també el paper que tenen el context familiar i l'escola a l'hora de transmetre uns valors i unes pautes de comportament.

En resum, un volum considerable dels estudis que treballen amb la variable d'actitud lingüística destaquen l'existència d'una relació important amb els sentiments d'identificació (etnolingüística, etnonacional, etc.). D'altra banda, el model sociocontextual ha posat de manifest la rellevància que té la xarxa social en la configuració de la identitat i de les actituds, així com el paper mediador de la confiança percebuda en l'ús de la llengua. Finalment, altres investigacions destaquen la importància que tenen la llengua familiar i el paper de l'escola en la formació de les actituds dels adolescents. Per la seva banda, Ros, Huici i Cano (1990) postulen que a les regions on hi ha una vitalitat etnolingüística elevada la llengua representa un element de gran importància en la construcció de la identitat. En canvi, en regions amb una baixa vitalitat etnolingüística la llengua no té un paper identitari important.

Comajoan, Vila, Bretxa, Sorolla, Tenorio, i Melià (2013) resumeixen que la relació amb cadascuna de les llengües de les noves immigracions, locals i d'origen, depèn d'una sèrie de factors i en destaquen els següents: 1) el repertori lingüístic de l'alumnat, 2) el grup

etnonacional de pertinença, 3) l'edat d'arribada, 4) la classe social, i 5) l'entorn sociolingüístic. Així, pel que fa al primer factor, destaquen, que un nombre considerable d'alumnat nouvingut “té com a primera llengua el castellà, perquè provenen de zones d'Amèrica Llatina on el castellà és la llengua principal, de vegades en convivència amb d'altres, com ara el quítxua o l'aimara. El punt de partida en el coneixement de llengües d'aquest alumnat a la seva arribada a Catalunya és descompensat ja que les llengües que s'afegeixen al seu repertori lingüístic sovint van per darrere del català” (Comajoan, Vila, Bretxa, Sorolla, Tenorio, i Melià. 2013:). Per exemple, Vila, Siqués i Oller (2009) i Oller (2013) van estudiar l'alumnat de sisè de primària de 53 escoles de Catalunya i van mostrar que la presència del castellà en el repertori de l'alumnat és tan gran que encara que tingui poca presència en certs contextos escolars, els alumnes amb altres llengües inicials desenvolupaven en molt poc temps habilitats conversacionals en castellà i empen aquesta llengua en gran part dels casos, fins i tot quan un interlocutor se'ls adreça en català. En aquestes escoles, només un 23,2% afirmava que el català era la llengua habitual. Pel que fa al segon apartat que destaquen Comajoan, Vila, Bretxa, Sorolla, Tenorio, i Melià (2013), el grup etnonacional de pertinença, consideren que ha estat assenyalat sovint com un element decisiu en l'acostament o el rebuig cap al català. En aquest sentit, diversos estudis han identificat els col·lectius hispanoamericans com els més reticents en l'aprenentatge del català. Per exemple, Lapresta, Huguet i Janés (2008) van trobar unes actituds més desfavorables al català entre hispanoamericans que no pas entre marroquins, fenomen que també han constatat altres investigadors. Aquesta adhesió cap al castellà entre alguns col·lectius hispanoamericans, acompanyada o no de refús al català, ha estat confirmada per altres autors, com Alegre, Benito i González (2006). Així, els adolescents equatorians estudiats per Corona i Bermell (2008) afirmaven que el català era una llengua privada que els catalans no feien servir amb ells, una mena de “llengua de ellos”, que també era la llengua de l'escola, parlada pels professors i per alguna gent gran. L'oposició contra els professors es traduïa en una oposició contra el català. En aquest context, el castellà formava part de la seva identitat, una identitat nova, la dels llatins, un col·lectiu que deia passar vergonya en parlar català i no sentir-se autèntic en fer-ho. Alguns d'aquests joves consideraven que aquesta situació, en el fons, era discriminatòria, mentre que d'altres parlaven de converses bilingües, amb alternança de llengües, tot i que en general rebutjaven el que consideraven com una exigència el fet de parlar català.

Pel que fa a l'edat d'arribada i al temps de residència, “el castellà és la llengua majoritària d'inserció general dels nouvinguts arribats a partir d'una certa edat. No obstant això, entre els arribats abans d'aquesta edat, la funció de llengua franca del castellà sembla reduir-se i fins i tot desaparèixer, si més no en entorns on els catalanoparlants inicials formen un percentatge significatiu de l'alumnat” (Comajoan, Vila, Bretxa, Sorolla, Tenorio, i Melià 2013: 35). A més, l'element temps de residència pot variar segons amb quina variable i llengua es relacioni: Oller i Vila (2011) i Oller (2013) mostren que en la competència en castellà oral i escrit per part de l'alumnat de sisè de primària no hi ha diferències segons l'edat d'arribada de l'alumnat, mentre que sí que n'hi ha en el cas de la competència en català escrit, ja que els alumnes que porten més de sis anys a Catalunya tenen millor competència en català. A Alarcón (2010, 2011), es posa de manifest que, entre els arribats de més petits, l'ús de les llengües d'origen sembla que prompte queda reduïda a usos familiars, i fins i tot en alguns casos, com ara amb els germans, arriba a cedir el pas a alguna llengua local—majoritàriament, però no sempre, el castellà. Reseguint Comajoan, Vila, Bretxa, Sorolla, Tenorio, i Melià (2013) un altre element important a l'hora d'entendre els recorreguts sociolingüístics dels nouvinguts és la classe social. En els

estudis de Vila i Oller (2010), es pot veure que els fills de pares de classe socioeconòmica més alta, definida pel nivell educatiu de la mare, tenen millors puntuacions en català que els fills de famílies de classe socioeconòmica baixa (Oller i Vila 2010; Vila, Oller i Fresquet 2008). Una altra tendència destacada per Alarcón (2011) suggereix que una vegada s'aconsegueix una millora socioeconòmica es persegueix un major reconeixement social a través de l'adquisició de la llengua catalana com a símbol d'estatus (Alarcón, 2011).

I en últim lloc, la gran majoria d'estudis fan referència a la diversitat de la societat de recepció com un dels principals factors que condicionen l'aprenentatge o no del català Oller (2013). L'ambient sociolingüístic d'acollida pot ser un dels elements més importants. Els estudis de Sociolingüística han analitzat l'entorn sociolingüístic a partir de la descripció demolingüística de la població o àrea on se situen les escoles (Oller i Vila 2010; Vila, Oller i Fresquet 2008; Vila, Siqués i Oller 2009) o mitjançant l'estudi de les relacions socials dels alumnes (Bretxa, Comajoan i Sorolla 2009; Sorolla 2009). Per exemple, Oller i Vila (2010) mostren que la competència oral en català dels nens de sisè de primària a Catalunya té a veure amb l'entorn sociolingüístic, com més català hi ha a l'entorn més competència oral i escrita en català té l'alumnat al·lòcton. Bretxa, Comajoan i Sorolla (2009) mostren que la presència del català a les relacions socials com ara de l'alumnat de sisè de primària a Mataró o altres és la variable que més diferencia els grups sociolingüístics, concretament, entre els grups d'alumnes que parlen castellà amb els seus pares però s'identifiquen amb el castellà, o amb el castellà i el català. "Els usos fora de la llar estan molt més influïts per les característiques demolingüístiques de la zona de residència de l'alumnat, és a dir, pel seu entorn sociolingüístic" (...) "l'estudi de la localitat de residència es revela profundament insuficient a l'hora de predir els comportaments lingüístics dels escolars de sisè de Catalunya. Tot fa pensar que el decantament cap al català o el castellà té més a veure amb l'entorn sociolingüístic immediat dels informants" (Comajoan, Vila, Bretxa, Sorolla, Tenorio, i Melià, 2013: 65, 66).

Tot i la varietat d'estudis arreu de l'àmbit lingüístic català, són molts els territoris i les realitats sociolingüístiques dels col·lectius nouvinguts que queden per explorar. Convé conèixer-les, entre altres coses, perquè, tornant a Baker (1992), les actituds no s'hereten sinó que s'aprenen i, a pesar de com de persistents poden parèixer, són susceptibles de ser modificades. Des de les aules es pot fer un gran treball a fi de revertir certes actituds que frenen el coneixement. Per què no a través de la literatura, l'aprenentatge significatiu i les TIC.

3.2 LA LITERATURA, L'APRENTATGE SIGNIFICATIU I LES TIC, POSSIBLES ANTÍDOTS CONTRA DETERMINADES ACTITUDS

Francesc Codina, en la lliçó inaugural del curs 2007-2008 afirmava que potser massa vegades, els docents, tant a l'hora de triar com de comentar poemes o relats literaris als alumnes, prescindeixen de l'interès vivencial que aquests textos puguin tenir per a les persones a qui els donen a llegir. És a dir, "es prescindeix de la relació entre literatura i vida. Una relació, d'altra banda absolutament necessària", Codina (2007: 10). A més, lamentava que de vegades sembla com si la Literatura Catalana hi fes nosa, fos un llast, en considerar-la "massa difícil, massa

rica, massa per damunt de les capacitats dels pobres i indefensos nouvinguts al nostre món” (Codina 2007: 13). Codina afegia que utilitzava el terme “nouvinguts” en un sentit inclusiu, per referir-se a tots els infants i joves, tant als qui han nascut al si de famílies d’origen autòcton com als qui ho han fet al si de famílies procedents de les velles o les noves migracions. “Aquests nouvinguts, aquests adults de demà, no la mereixen, perquè no l’entendrien, la literatura catalana, potser encara els faria

avorrir la llengua en què està escrita. Doncs no els l’ensenyem, o no els l’ensenyem gaire. Renunciem-hi. Amaguem-los-la, com si d’un pecat es tractés

i no pas un tresor” (Codina 2007: 13). Codina criticava així que aquest estès convenciment ideològic expulsés la literatura catalana de l’ensenyament de la llengua. Un fet que al seu parer no ocorre tant en l’ensenyament de la Llengua castellana a Catalunya.

Passi el que passi en la pràctica, la Literatura, i per extensió la catalana, és un instrument inigualable per millorar el nivell de llengua. Fabra (1969) ja considerava que la coneixença de l’ortografia no es pot aconseguir sense practicar la lectura de bons textos, i en aquesta línia se situa Fargas (2009) qui defensa que “l’autèntic aprenentatge de l’ortografia ha d’anar lligat necessàriament amb les habilitats d’escriure i de llegir, enteses, però, des d’una perspectiva comunicativa”. I tot seguit, Fargas (2009: 46), destaca també que en “l’aprenentatge de l’ortografia, les actituds, a l’igual que els valors i les normes, són d’una gran importància”.

Segons l’informe PISA de 2006, un 25,6% dels alumnes de catorze i quinze anys es trobava per sota del nivell 2 (el nivell 6 és el màxim i l’1, el mínim) en les competències lectores en català, la llengua vehicular a Catalunya, una dada que ha disminuït molt poc en els darrers anys. Aquestes mancances en la comprensió lectora repercuteixen negativament en l’aprenentatge per tota la vida, alhora que, coincideixen els experts, estan directament relacionades amb el fracàs escolar de l’alumne.

En aquest context, apropar la literatura als joves, entre moltes altres coses, per aprendre llengua, és més necessari que mai, i la millor manera de fer-ho és incentivant la curiositat dels alumnes i despertant en ells l’hàbit de llegir, no des de l’obligació sinó des de la diversió, el descobriment i la lectura compartida. Avui, a més, les noves tecnologies ofereixen infinites possibilitats creatives i creadores que els docents han d’aprofitar per arribar als alumnes, perquè els agradi o no, aquesta és la seva realitat i la de tots i totes.

Les xarxes socials són cada vegada més el referent del jovent per a informar-se, entretenir-se i formar-se en qualsevol matèria i entre les xarxes socials existents, Youtube n’és una de les preferides per la seva aposta pel vídeo. Aquest magnetisme entre Youtube i els adolescents la converteix en un potencial recurs innovador i atractiu per emprar a les aules per ensenyar i aprendre llengua i literatura. Un bon exemple d’això és el fenomen dels i les booktubers, una comunitat de joves que recomana llibres, sobretot de literatura juvenil, a través de vídeos publicats a YouTube. Alguns autors, com Genette (1987), catalogaven aquest tipus d’elements paratextuals com a epitextos, en tant que no formen part del text, però sí ofereixen informació sobre el llibre (Genette 1987). Investigacions més recents sobre l’epitext virtual han assenyalat que aquests complements paratextuals, com són els booktubers, ajuden a promocionar tant el llibre com la pràctica lectora (Lluch, Tabernero, Calvo 2015).

Aquesta comunitat de joves prescriptors i prescriptores de literatura juvenil han aconseguit atreure a milers de seguidors i seguidores, ja que aquestes noves dinàmiques digitals configuren

un sentit de comunitat molt marcat (Rovira 2016). Un fet que ha despertat interès en el sector educatiu a fi de promoure la lectura entre els adolescents, però també com a eina per emprar-la a l'aula i que els estudiants siguin els propis prescriptors.

El to i la manera d'expressar-se dels i les booktubers és en general molt col·loquial i proper, diferent del dels presentadors i presentadores de programes de llibres a les televisions i a anys llum del llenguatge emprat en les ressenyes clàssiques. Els booktubers expliquen i opinen sobre les seves lectures de tu a tu, de manera informal, fins i tot els errors són benvinguts, i en general amb sentit de l'humor, fet que provoca que connectin amb molts seguidors i en la seva majoria amb els d'un rang d'edat similar. Una comunicació molt a la moda, amb vídeos més o menys atractius farcits de recursos i jocs visuals, que fins i tot arrosseguen espectadors que no estan interessats en els llibres, sinó en els mateixos vídeos.

De fet, com sosté Anna Camps (2012), hi ha una necessitat creixent de recerca en didàctica del llenguatge per informar les propostes que s'han de desenvolupar en les escoles, que són cada vegada més diferents a les que van acollir un ensenyament tradicional de la llengua.

Els i les joves s'hi acosten cada vegada més a la lectura sense els intermediaris clàssics. Ja no escolten les recomanacions de pares, bibliotecaris o professors. Molts escolten als booktubers, els quals "situen la lectura en un paradigma diferent al que tradicionalment l'ha situat l'acadèmia, els docents o els crítics literaris" (Lluch 2017). Els alumnes troben en la veu dels booktubers als seus semblants, nois, noies que utilitzen el mateix registre lingüístic que ells, cosa que també s'ha destacat com a positiu, ja que permet practicar amb el registre col·loquial, el qual s'oblida dins les aules, malgrat que l'utilitzen els alumnes en el seu entorn físic (Toda, 2017).

4. CONTEXT I METODOLOGIA DE LA RECERCA

4.1 CONTEXT

L'institut Barcelona Congrés on se centra la investigació està situat al barri de Vilapicina i la Torre Llobeta del districte de Nou Barris. Era zona principalment rural amb nombroses masies fins a la meitat del segle passat en què el Patronat Municipal de l'Habitatge va començar a construir blocs d'habitatges per a la classe obrera. Allà s'hi van establir principalment famílies treballadores immigrants de la resta de l'Estat espanyol el segle passat i des de finals dels 90 s'hi han anat sumant, a tot el districte, famílies de les anomenades noves migracions d'arreu del món, però principalment d'origen hispanoamericà.

A aquest institut, en els dos grups de primer i de segon de Batxillerat Social i Humanístic i Científic i Tècnic, hi ha matriculats una setantena d'alumnes i han respost al qüestionari 67 alumnes.

Els informants tenen entre 17 i 20 anys, posseeixen 17 nacionalitats diferents. El 49% d'ells són nascuts a Llatinoamèrica; el 42% (28 d'ells) són nascuts a Barcelona, el 4% a països d'Europa de l'Est, el 3% a Àsia i el 2% a Àfrica. Pel que fa als seus progenitors, els pares i/o mares del 80% (53 alumnes) ho van fer a fora de l'Estat espanyol, la gran majoria a diferents

països de Llatinoamèrica (57%). Els pares del 29% (14), són procedents de l'Estat espanyol, en la seva majoria de fora de Catalunya. La resta (14%) van néixer a l'Àfrica, Àsia i Europa.

Figura 1. Procedència dels alumnes

Lloc de naixement dels alumnes

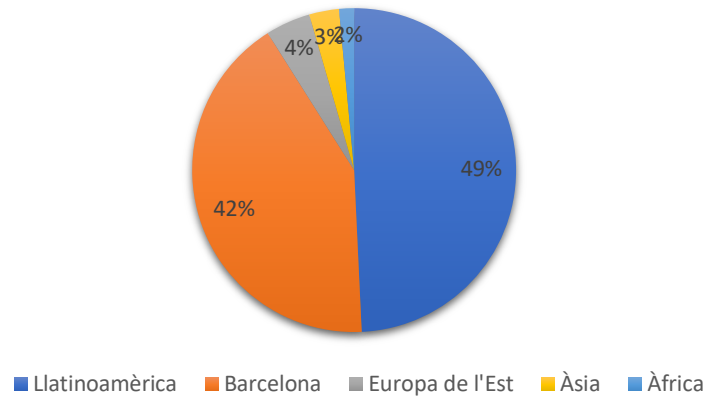
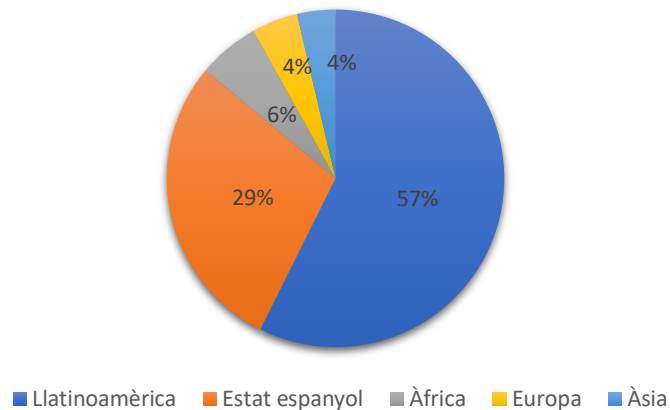

Figura 2. Procedència dels progenitors

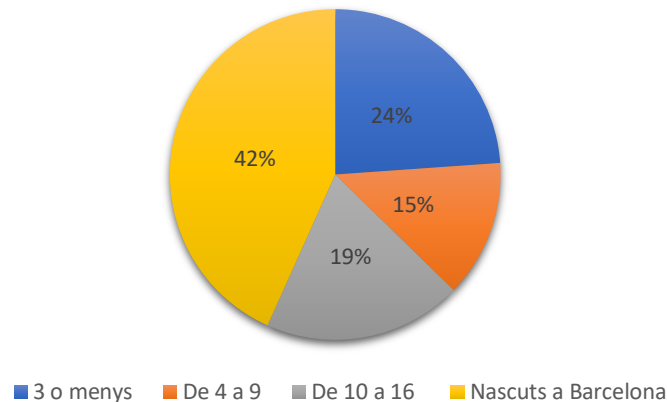
Lloc de naixement dels progenitors

És un centre de matrícula viva on durant tot l'any van incorporant-s'hi alumnes vinguts de l'estranger i altres que van i tornen. Només a Batxillerat, un 24 per cent dels alumnes (16) han arribat a Catalunya fa menys de 3 anys, i d'aquests, tres estudiants ho han fet fa menys de tres mesos i amb el curs començat.

Figura 3. Anys a Catalunya

Anys d'estada a Catalunya

A la introducció històrica del projecte educatiu de centre (PEC) del Barcelona Congrés s'explica que quan es va construir l'institut, al 1980, part de l'alumnat que hi acudia "formava part de l'emigració procedent de la resta de l'Estat espanyol i més tard, des de finals dels 90 fins ara, de la nova emigració". El citat text, ja al 2013, advertia que la integració s'havia de produir "en una societat amb greus dificultats econòmiques". Unes dificultats econòmiques similars a les existents actualment, si no aguditzades, entre l'alumnat. I a l'apartat visió del PEC de l'institut un compromís clar amb la llengua i la cultura catalanes: "volem ser un centre que ajudi a tothom a sentir com a pròpies la llengua i la cultura catalanes i a fer-ne ús. La composició del seu alumnat fa que aquesta fita revesteixi una importància cabdal". A jutjar pels resultats de les proves de competències bàsiques de 4rt d'ESO, segons fonts de la direcció, l'Institut Barcelona Congrés està a la cua de la resta d'instituts de Catalunya qualificats, com ell, d'alta complexitat.

4.2 METODOLOGIA

Estudiem les actituds respecte al català, l'anglès i el castellà, el seus usos i la competència lingüística en català de l'alumnat de primer i segon de Batxillerat (67 alumnes) de l'Institut Barcelona Congrés situat al districte de Nou Barris de Barcelona, on més del 80% per cent dels estudiants tenen el castellà com a primera llengua i la gran majoria procedeix de països llatinoamericans.

En la segona part de l'estudi, observem les seves actituds, gustos literaris i propostes respecte a com millorar el seu nivell i interès pel català i presentem una experiència d'aula duta a terme amb part dels informants, l'alumnat del grup de primer i segon de Batxillerat de Literatura Catalana de Modalitat (17 alumnes).

Com a metodologia, s'ha recorregut a tècniques quantitatives a través de dos qüestionaris. Un primer al qual han respost els dos grups de primer i els dos de segon de Batxillerat, en total 67 alumnes de la setantena que hi ha matriculats al centre en aquest cicle, i un segon qüestionari

només respost pels alumnes de Literatura de Modalitat, 19 matriculats, un cop finalitzada l'experiència d'aula.

La proposta d'aula basada en l'estudi de l'obra de Joan Oliver (Pere Quart), *Ball robot*, inclou principalment tres activitats. Una primera en què els alumnes han d'escriure poemes a la manera de les corrandes d'Exili de Pere Quart tot connectant amb la seva vivència o la d'algun familiar quan va haver d'allunyar-se de la seua ciutat o del seu país per força major; una segona basada en el visionat d'un videoclip d'una instagrammer, Suu, on havien de relacionar el que explicava la cançó amb el que explica Ball Robot i a partir d'unes preguntes reflexionar per parelles i posteriorment tota la classe en veu alta sobre els sentiments que es descriuen. Com a producte final de la unitat didàctica, els alumnes, per grups, havien de fer de booktubers recomanar, o no, l'obra de Joan Oliver, Ball Robot, a partir d'un guió i fent servir el vídeo i tots els continguts que havíem tractat a classe.

4.3 EINES DE RECOLLIDA DE DADES, PROCÉS DE RECOLLIDA I DESCRIPCIÓ DE L'ANÀLISI

A través de la primera enquesta s'investiga l'actitud dels alumnes de primer i segon de Batxillerat de l'Institut Barcelona Congrés respecte a la llengua i la literatura catalanes, l'anglès i el castellà així com el seu nivell de llengua. Això ens permetrà també comparar les respostes sobre actitud vers la llengua dels qui no han triat Literatura Catalana de modalitat amb la dels qui sí que ho han fet i acostar-nos al per què.

Aquest qüestionari consta de tres parts, amb 10 preguntes la primera i la tercera, la majoria d'elles preguntes obertes, i 23 preguntes la segona amb l'única opció de respondre sí o no.

En la primera part s'interroga sobre diferents dades identificatives de l'alumne o l'alumna: Edat i curs; lloc de naixement; país de procedència dels seus pares; anys d'estada a Catalunya; llengua parlada a casa; nivell de català que consideren que tenen (elemental, mitjà o superior) i si estan cursant l'optativa de Literatura Catalana de modalitat i per què.

La segona part del qüestionari la conformen una sèrie de 23 afirmacions de resposta dicotòmica (SÍ/NO) que porten a classificar les actituds cap al català, l'anglès i el castellà segons tres categories: favorable/neutra/desfavorable.

Taula 1. Qüestionari respostes dicotòmiques

2a part. Encercla sí o no per respondre a aquestes preguntes

0. M'agrada com sona el català.
Sí No
1. M'agrada com sona l'anglès.
Sí No
2. M'agrada com sona el castellà.
Sí No
3. M'agrada que els professors i professores parlin en català.

<p>Sí No</p> <p>4. Preferiria que els professors i professores parlessin en anglès.</p> <p>Sí No</p> <p>5. Preferiria que els professors i professores parlessin en castellà.</p> <p>Sí No</p> <p>6. El català és una llengua útil per fer amistats.</p> <p>Sí No</p> <p>7. L'anglès és una llengua útil per fer amistats.</p> <p>Sí No</p> <p>8. El castellà és una llengua útil per fer amistats.</p> <p>Sí No</p> <p>...</p>

La tercera i última part del qüestionari acaba preguntant als alumnes si els agrada llegir; en quina llengua ho fan normalment; llibres que s'han llegit darrerament; si creuen que a través de la literatura estan aprenent més llengua; si pensen que si s'introduís alguna TIC a les classes de català els interessaria més l'assignatura; quin tipus de TIC proposarien i finalment si saben què és un booktuber i si en coneixen o en segueixen a algun.

El qüestionari, amb moltes modificacions, està inspirat en l'utilitzat per Huguet (2007), el qual estava basat en un qüestionari sociolingüístic i d'actituds elaborat pel Servei d'Ensenyament de Català (SEDEC). Aquest model de qüestionari havia estat emprat amb èxit tant amb escolars autòctons bilingües com ara per Huguet (2006), com en contextos educatius d'immigració com ara per Huguet i Janés (2005) o Navarro i Huguet (2005).

Es va adaptar el qüestionari, especialment el bloc on es plantegen preguntes dicotòmiques a les quals s'hi ha de respondre sí o no i s'hi va afegir la tercera part, més orientada a la lectura i a l'ús de les TIC. Per a l'assignació d'aquestes categories s'atorga un valor +1 a cada resposta favorable a la llengua en qüestió i -1 a les desfavorables. A continuació es realitza la suma algebraica de tots els valors que pot oscil·lar, en el cas del català, entre +12 i -12 i en el cas del castellà i l'anglès entre -6 i +6. A partir d'aquí tindrem tres franges de classificació de l'esmentada suma. En el cas del català: favorable (de +7 a +12), neutra (de -6 a +6) i desfavorable (de -12 a -7). En el cas de l'anglès i el castellà: favorable (de +6 a +4), neutra (de -3 a +3) i desfavorable (de -6 a -4).

Figura 4. Quadre assignació actituds

	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	AA	AB	AC	AD
1	P3CAT	P6CAT	P9CAT	P12CAT iii	P15CAT	P16CAT	P17CAT	P18CAT	P19CAT	P20CAT iii	P21CAT	SUMA TOTAL ACTITUD	P1AN	
2	1	1	1	-1	1	1	1	1	1	1	1	10	Favorable	
3	1	-1	1	1	1	1	1	-1	1	-1	1	5	Neutra	
4	1	1	1	-1	1	1	1	1	1	1	1	8	Favorable	
5	1		1	-1	1	1	1	-1	-1	1	1	5	Neutra	
6	1	1	1	-1	1	1	1	-1	1	-1	1	6	Neutra	
7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-1	1	10	Favorable	
8	1	1	1	-1	1	1	1	-1	-1	-1	1	2	Neutra	
9	1	-1	1	-1	1	1	1	1	-1	1	1	4	Neutra	
10	1	1	-1	1	1	1	1	-1	-1	1	-1	4	Neutra	
11	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	12	Favorable	
12	1	-1	1	1	1	1	1	-1	1	1	1	8	Favorable	
13	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-1	1	10	Favorable	
14	1	-1	1	1	1	1	1	1	1	-1	1	8	Favorable	
15	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-1	1	8	Favorable	
16	1	-1	1	1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-1	-2	Neutra	
17	-1	-1	1	-1	1	1	1	1	1	1	1	4	Neutra	
18	-1	-1	1	1	1	1	1	-1	-1	1	1	2	Neutra	
19	1	1	1	1	1	1	1	-1	1	-1	-1	5	Neutra	

La llargada del qüestionari era de quatre pàgines i el temps que requeria respondre'l no era superior a 15 minuts. Els diferents grups de Batxillerat la van respondre la darrera setmana del mes de gener, durant els últims quinze minuts de la classe de Català o de Literatura Catalana.

Prèviament es va informar al centre i a la professora de Català dels objectius de l'estudi i es va sol·licitar la seva conformitat.

El segon qüestionari es va passar únicament als alumnes de Literatura Catalana de modalitat, 19 estudiants de primer i segon de Batxillerat que fan junts l'assignatura. La van respondre a classe en finalitzar la unitat didàctica "Fem de booktubers a classe amb *Ball robot* de Joan Oliver". El qüestionari pretenia indagar en si consideraven que la realització del booktube els havia servit perquè les classes de català fossin més interessants o si havien après més llengua catalana amb l'experiència.

5. RESULTATS DE L'ESTUDI I DISCUSSIÓ

Tot seguit es mostren els resultats de l'estudi i la seva discussió per seccions començant pels usos lingüístics que els alumnes de primer i segon de Batxillerat de l'Institut Barcelona Congrés asseguren que fan del català, el castellà i l'anglès. Posteriorment hi ha una aproximació a la competència lingüística en català que els informants afirmen tenir i en tercer lloc s'aprofundeix en les seves actituds respecte a la llengua pròpia de Catalunya, i vers el castellà i l'anglès.

En últim lloc, es mostra la valoració que fan part dels informants sobre una experiència d'aula realitzada al mateix institut Barcelona Congrés, "Fem de booktubers a classe amb *Ball robot* de Joan Oliver" que persegueix, justament, contrarestar les actituds que poden frenar l'aprenentatge del català.

5.1 USOS LINGÜÍSTICS DELS INFORMANTS

Tot i que la procedència dels alumnes (Figura1) i dels seus progenitors (Figura2) pot aportar una aproximació cap a quines llengües parlen a casa els informants no és fins que no se'ls pregunta directament sobre quin ús en fan que no es detecta l'ús real de la seva L1 i L2. Així, el 90% dels estudiants de Batxillerat de l'institut Barcelona Congrés assegura que al pati amb els amics i amigues únicament emprà el castellà, mentre que el 10% restant afirma que combina el castellà i el català.

Figura 5. Llengües parlades al pati

Llengües emprades al pati

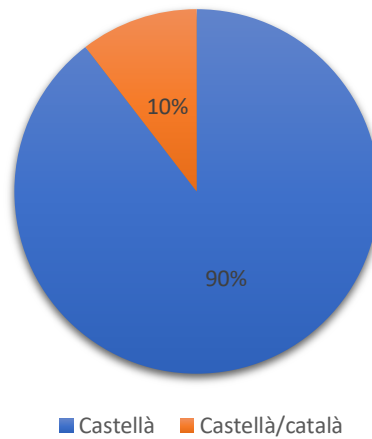
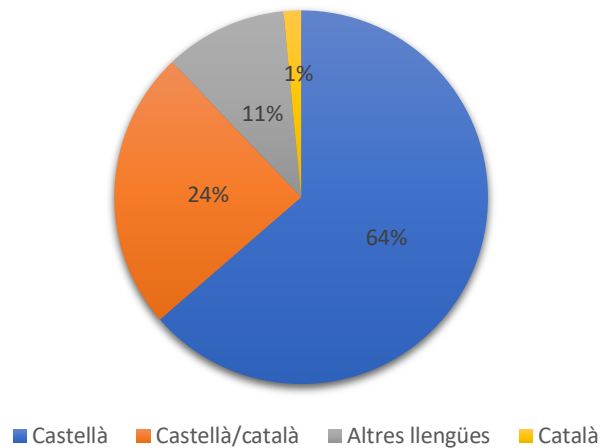

Figura 6. Llengües parlades a casa

Llengües emprades a casa

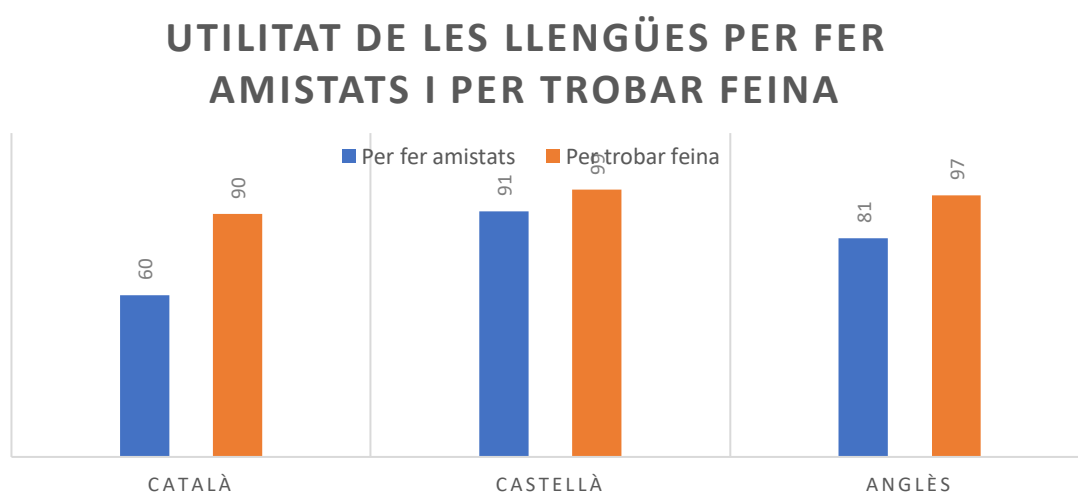

Aquesta dada (Figura 5) confirma el que apuntava Vila (2018) que on hi ha presència majoritària de descendents de les migracions dels anys 60 o de les noves migracions del segle XXI, la presència del català és baixa. Si a més es compara l'ús del català que fan els alumnes al pati de l'institut amb el que fan a casa, i s'observa que a fora el fan servir encara menys que a casa, es confirma un altre extrem, que l'escola no ha aconseguit promoure el català entre les noves generacions (Vila, 2018).

Així, que a casa únicament parlen en castellà ho afirmen el 64% dels informants, front al 90% que sosté que ho fa al pati (Figura 6). El nombre d'informants que empra tant el català com el castellà a casa puja fins al 24%, front al 10% que diu combinar ambdues llengües al pati. El 10 per cent restant afirma que parla altres llengües a casa. Crida especialment l'atenció que només hi hagi un informant dels 67, que a la pregunta de quina llengua o llengües es parlen a casa teva, hagi respost que únicament català. Això ens mostra que l'entorn demolingüístic on se situa l'institut és de predomini del castellà i que és determinant la influència que exerceixen els companys per a un major o menor ús de la llengua pròpia de Catalunya. Com sostenen (Comajoan, Vila, Bretxa, Sorolla, Tenorio, i Melià, 2013: 65, 66), "l'estudi de la localitat de residència es revela profundament insuficient a l'hora de predir els comportaments lingüístics dels escolars de sisè de Catalunya. Tot fa pensar que el decantament cap al català o el castellà té més a veure amb l'entorn sociolingüístic immediat dels informants" (Comajoan, Vila, Bretxa, Sorolla, Tenorio, i Melià, 2013: 65, 66).

És xocant tanmateix que hi hagi un major percentatge d'alumnes que veuen l'anglès més útil que el català per fer amistats, un 81% front al 60%, respectivament. Que el castellà és útil per fer amistats ho sosté el 91% de l'alumnat enquestat. L'actitud respecte al català canvia quan se'ls pregunta si serveix per trobar feina, aquí només el 10% diu que no serveix per a aquest fi. Però així i tot, continuen valorant l'anglès per sobre del català, només l'1% diu que no serveix per trobar feina, i pel que fa al castellà, no el veu útil per trobar feina el 3% de l'alumnat de Batxillerat.

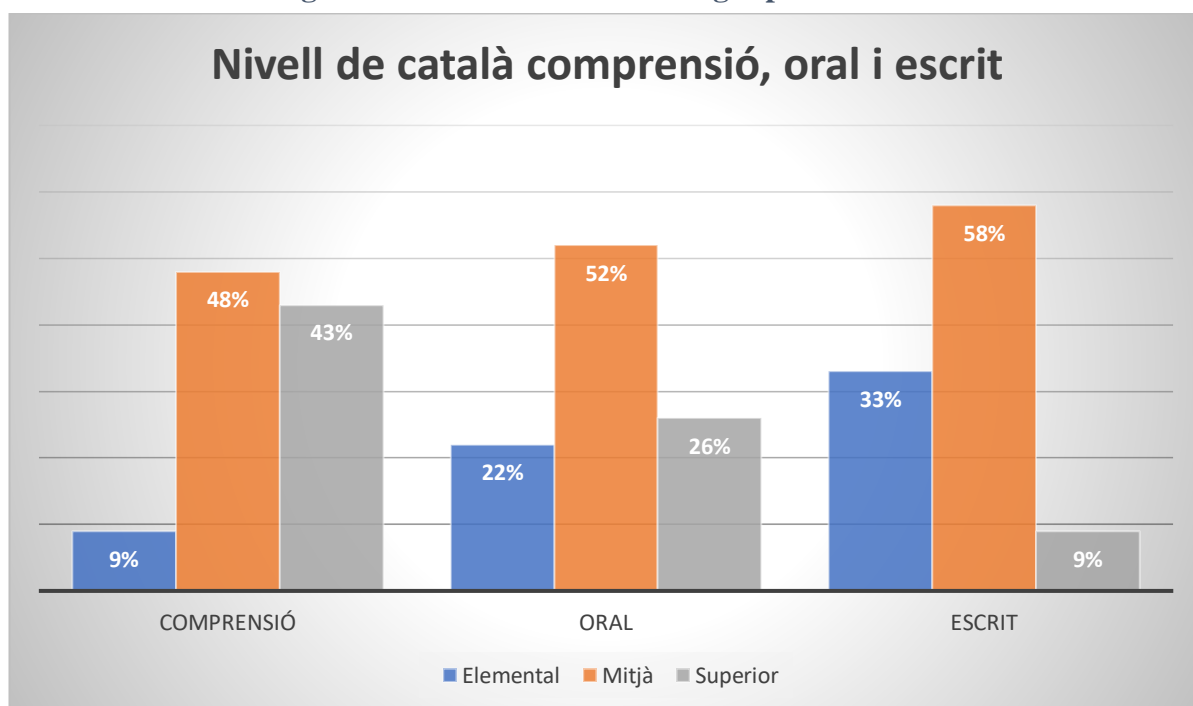
Figura 7. Comparativa utilitat llengües per fer amistats i trobar feina

5.2 COMPETÈNCIA LINGÜÍSTICA EN CATALÀ PERCEBUDA PELS INFORMANTS

Les dades sobre el coneixement real del català resultants de l'enquesta s'han d'agafar amb cura ja que és una percepció que tenen els propis alumnes i sembla més optimista que la pròpia realitat a jutjar pels resultats dels exàmens de català de la primera i segona avaluació, on la mitjana d'aprovat de les classes de Català de Batxillerat de l'Institut Barcelona Congrés no va arribar al 50%. Amb tot, mentre un 91% de l'alumnat assegura comprendre el català de bé a molt bé, el percentatge es redueix a l'hora de parlar-lo fins al 78% que diu saber-lo parlar bé o molt bé, i cau fins al 58% el percentatge d'alumnes que diu saber-lo escriure bé, molt bé només ho diu un 9%. Per tant, tenint en compte que estem en un nivell de Batxillerat, crida especialment l'atenció que vora un 10% digui que pràcticament no l'entén, que un 33% digui que pràcticament no sàpiga escriure'l o que un 22% digui que quasi no sap parlar-lo. Es fa evident que, per diverses circumstàncies, aquests alumnes no han rebut l'atenció individualitzada que els correspondria. Com ja s'ha vist, el pes del castellà a l'entorn familiar i al de les amistats és aclaparador i a jutjar pel nivell de llengua que asseguren tenir els alumnes (la majoria afirma tenir un nivell mitjà tirant a baix sobretot pel que fa al català oral i escrit) fa pensar que el sistema d'immersió lingüística no ha acabat de funcionar en aquest model d'institut on s'ha agrupat una gran majoria d'origen immigrant, un 24% procedents dels seus països d'origen fa menys de tres anys.

Figura 8. Nivell de català reconegut pels alumnes

5.2 ACTITUDS VERS EL CATALÀ, EL CASTELLÀ I L'ANGLÈS

A través de tres taules es mostren les respostes dicotòmiques (SÍ/NO) dels alumnes a determinades apreciacions i agrupades en funció de si són en referència al català, el castellà o l'anglès. Es clou aquest apartat amb una discussió comparant els resultats sobre totes tres llengües.

5.2.1 Actituds vers el Català

Taula 2. Apreciacions dels informants sobre el català. En percentatges.

AFIRMACIONS	SÍ	NO
M'agrada com sona el català	88%	12%
M'agrada que els professors/es parlin en català	84%	16%
El català és una llengua útil per fer amistats	61%	39%
El català és una llengua útil per trobar feina	90%	10%
Les classes de Llengua i Literatura Catalana són avorrides	54%	46%
Em sembla bé que tots els nens/nes de Catalunya estudiïn català	87%	13%
Hauríem d'esforçar-nos tots i totes per fer servir més el català	73%	27%
El català és igual d'important i necessari que l'anglès	39%	61%
El català és igual d'important i necessari que el castellà	50%	50%
El català és menys important i necessari que l'anglès	63%	87%
El català és menys important i necessari que el castellà	42%	58%
El català és menys important i necessari que el castellà	42%	58%

5.2.2 Actituds vers el Castellà

Taula 3. Apreciacions dels informants sobre el castellà. En percentatges.

AFIRMACIONS	SÍ	NO
M'agrada com sona el castellà	99%	1%
Preferiria que els professors/es parlessin en castellà	76%	24%
El castellà és una llengua útil per fer amistats	91%	9%
El castellà és una llengua útil per trobar feina	92%	3%
Les classes de Llengua i Literatura espanyola són avorrides	37%	63%
M'agrada o m'agradaria dominar bé el castellà	94%	6%

5.2.3 Actituds vers l'Anglès

6 Taula 4. Apreciacions dels informants sobre el castellà. En percentatges.

AFIRMACIONS	SÍ	NO
M'agrada com sona l'anglès	82%	18%
Preferiria que els professors/es parlessin en anglès	21%	79%
L'anglès és una llengua útil per fer amistats	81%	19%
L'anglès és una llengua útil per trobar feina	99%	1%
Les classes d'anglès són avorrides	34%	66%
M'agrada o m'agradaria dominar bé l'anglès	99%	1%

Les actituds lingüístiques són transcendents en el procés d'aprenentatge de llengües, “més si es tracta d'una llengua minoritzada ja que poden ser un fre del mateix aprenentatge. Saber una

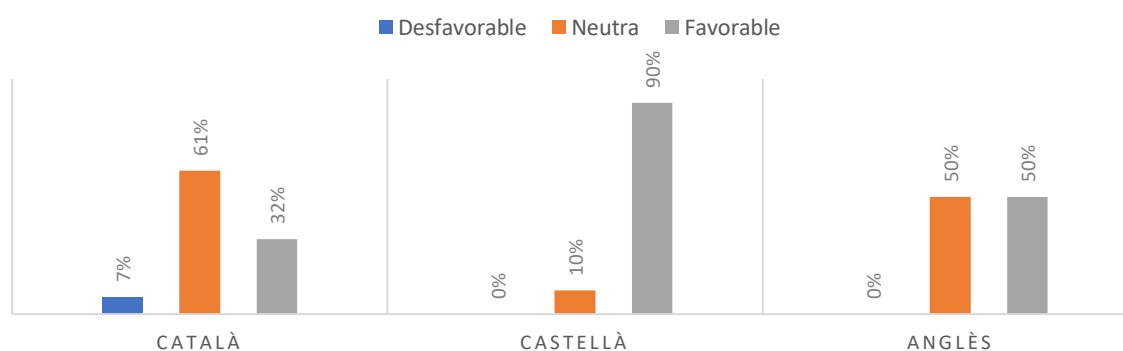
llengua no en garanteix l'ús: l'alumnat, a més, ha de voler utilitzar-la" (Rosales, Palomero i Valls 2003: 5,6). I a l'Institut Barcelona Congrés, objecte d'aquest estudi, l'actitud vers el català, a jutjar per les dades recollides entre l'alumnat de primer i segon de Batxillerat, és majoritàriament indiferent i el seu ús al pati amb els companys i companyes, quasi inexistent. La gran part de l'alumnat de Batxillerat d'aquest institut mostra una actitud més favorable cap a l'anglès que cap a la llengua pròpia del territori on viuen i on el 42 per cent d'ells i elles ha nascut. Una dada, el 63% considera que el català és menys important i necessari que l'anglès (Figura 9).

Taula 5. Actituds lingüístiques vers el català, el castellà i l'anglès. Freqüència absoluta i percentatge

	CATALÀ	CASTELLÀ	ANGLÈS
DESFAVORABLE	4 (7%)	-(0,0)	-(0,0)
NEUTRA	41 (61%)	7 (10%)	33 (50%)
FAVORABLE	22 (32%)	60 (90%)	34 (50%)
TOTALS	67 (100%)	67 (100%)	67 (100%)

Figura 9. Percentatges d'actituds vers el català, el castellà i l'anglès.

PERCENTATGE D'ACTITUDS DESFAVORABLES, NEUTRES I FAVORABLES VERS LES DIFERENTS LLENGÜES ENTRE L'ALUMNAT

L'actitud desfavorable vers el català és molt minoritària, un 7%, el que representa en nombres absoluts 4 alumnes dels 67 enquestats (Taula 5). D'aquests quatre, un és nascut a Barcelona, de pares procedents de l'Estat espanyol, i els altres tres són nascuts a Polònia, Colòmbia i Hondures i porten a Barcelona menys de 3 anys i mig. El seu nivell de català és majoritàriament, segons reconeixen, mitjà tirant a baix. Com sostenen diversos estudis, a menys estada a Catalunya més actitud negativa vers la llengua acollidora.

L'actitud respecte al català és majoritàriament neutra, 61%; favorable en un 32% i desfavorable en un 7%, segons hem detectat a l'enquesta a partir d'una sèrie de preguntes dicotòmiques sobre el català, el castellà i l'anglès que porten a classificar les actituds cap a aquestes llengües segons tres categories, favorable, neutra o desfavorable. Així, si bé no s'aprecia una actitud de rebuig, sí que detectem que sense una actitud més favorable i per tant, més activa i més implicada en pro de conèixer la llengua del país d'acollida, no es fa un gran esforç per assolir-la. I si en Batxillerat encara no ho han aconseguit, sent quasi la meitat de l'alumnat ja nascut a Catalunya, quan ho han de fer? Parafraçant el títol de l'estudi de Domingo i Bayona (2018), El fracàs escolar dels descendents dels immigrants a Catalunya, més que una assignatura pendent.

L'actitud majoritàriament neutra (61%) cap al català, contrasta amb la decididament favorable (90%) cap al castellà o cap a l'anglès (50% neutra i 50% favorable). Uns resultats sobre l'actitud dels joves estudiants vers el català que difereixen dels obtinguts per Huguet (2007). Al seu estudi, entre els immigrants dominaven clarament les actituds favorables al català i al castellà, si bé amb una presència notable d'actituds neutres i cap desfavorable.

En suma, aquí hem trobat una actitud més procliu cap a una llengua estrangera com l'anglès que cap a la llengua pròpia d'on viuen i/o han nascut els informants. El 7% que mostra una actitud desfavorable cap al català, actitud negativa que ningú té cap a l'anglès o el castellà, prové de 4 alumnes dels 67 enquestats. D'aquests, un és nascut a Barcelona, de pares nascuts a la resta de l'Estat espanyol, i els altres tres són de Polònia, Colòmbia i Hondures i porten a Barcelona menys de 3 anys. El seu nivell de català és majoritàriament, segons diuen, mitjà tirant a baix.

Un 76% diu que preferiria que els professors i professores parlessin en castellà, i aquesta dada contrasta amb el fet que en canvi, al 90% dels enquestats els agrada o els agradaria dominar bé el català. Per tant, sí que hi ha predisposició però sembla que bastant teòrica. El reforç docent per a l'aprenentatge de la llengua catalana a un institut com aquest, amb vora un 80% d'alumnat d'origen immigrant i amb la forta pressió del castellà, també ha de ser molt superior. I més tenint en compte que, com han detectat altres investigadors i nosaltres hem constatat, s'hi troben unes actituds més desfavorables al català entre hispanoamericans que no pas entre la resta d'immigració, com ara entre marroquins (Lapresta, Huguet i Janés 2008). Aquesta adhesió cap al castellà i resistència al català entre alguns col·lectius hispanoamericans, acompanyada o no de refús a la llengua pròpia de Catalunya, que ha estat confirmada per altres autors, com Alegre, Benito i González (2006), se'ns ha fet molt evident al nostre estudi.

5.4. LITERATURA I INNOVACIÓ CONTRA LA INDIFERÈNCIA: UNA PROPOSTA D'AULA

En la tercera i última part de l'enquesta, més de la meitat dels informants (37 dels 67 alumnes de Batxillerat enquestats) admeten que els agrada llegir. La immensa majoria assegura que ho fa normalment en castellà i només un 16% que combina castellà i català.

El 76% dels enquestats reconeixen que sí que estan aprenent llengua a través de la literatura i el 46% respon que sí a la pregunta de si pensa que si s'introduís alguna tecnologia innovadora a la classe de llengua o de Literatura Catalana l'assignatura els podria interessar més. Destacar que és superior el percentatge d'alumnes que afirmen que les classes de català són avorrides, un 54%, que el percentatge que creu que amb les TIC podria millorar el seu interès, un 46%. Les classes de Llengua i Literatura espanyola les troben avorrides un 37% i les d'Anglès un 34%.

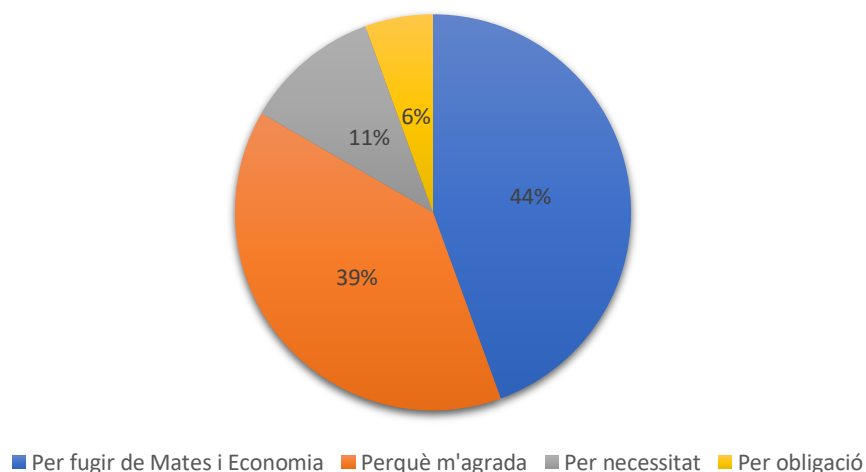
S'observa així una certa manca d'entusiasme i d'implicació en l'assignatura que vindria a enllaçar amb l'actitud predominantment neutra, indiferent, que s'ha detectat en conjunt vers el català.

Posant el focus en el grup de 19 alumnes de Batxillerat que han triat l'assignatura de Literatura Catalana de Modalitat i on es podria pensar que hi hauria una quasi unànime afeció cap al Català s'observa que no és així, continua predominant una actitud neutra o indiferent cap al català tot i que no tan elevada. Dels 19 alumnes de primer i segon que conformen aquest grup, 10 mostren una actitud neutra respecte al català i 9 una actitud favorable. Set dels 19 alumnes són nascuts a Barcelona, la gran majoria a Llatinoamèrica, i només dos dels 19 són fills de progenitors nascut a l'Estat espanyol.

Els motius pels quals aquests alumnes de Batxillerat han triat l'assignatura de Literatura Catalana de modalitat és majoritàriament, un 44%, per evitar una altra assignatura, "per fugir de les Mates", diuen la gran part. Un 17% diu que l'ha escollida per necessitat, "Perquè és útil per ser mestra", afirma una alumna, o "Per obligació", escriu un altre alumne. Només el 39% assegura que s'ha matriculat en l'assignatura perquè li agrada llegir, la Literatura o la llengua (Figura 10).

Figura 10. Motius d'elecció de Literatura Catalana de modalitat

Per què he triat Literatura Catalana de Modalitat

L'experiència d'aula realitzada pel grup de Literatura Catalana, "Fem de booktubers a classe amb *Ball robot* de Joan Oliver", inclou 10 sessions i com a producte final s'hi ha d'elaborar un

booktube en grup. Entre els objectius principals d'aquesta unitat didàctica figura aproximar-se als clàssics literaris catalans a través de noves vies que afavoreixin la participació, la implicació i la millora de la competència lingüística de l'alumnat. Totes les activitats plantejades estan basades en l'aprenentatge significatiu, entès en contraposició amb l'aprenentatge memorístic. Perquè hi hagi aprenentatge significatiu s'ha d'atribuir un significat a un nou contingut. Hi ha d'haver assimilació, és a dir, que s'ha de lligar al coneixement previ de l'alumne i acomodació dintre l'estructura mental d'aquest.

Aquesta experiència d'aula s'ha dut a terme amb part de l'alumnat enquestat, el grup de primer i segon de Batxillerat de Literatura Catalana de Modalitat d'aquest institut del districte de Nou Barris, amb la finalitat de contribuir a revertir o millorar el nivell i actitud vers la llengua catalana dels alumnes.

Un cop acabada la unitat didàctica, els alumnes van respondre una enquesta en què se'ls preguntava, en primer lloc, si pensaven que la realització d'un booktube havia aconseguit que la classe de Literatura Catalana els interessés més: 5 van dir que sí; 6 que una mica i sis més van dir que no (Figura 11).

En segon lloc se'ls va preguntar si pensaven que fer de booktubers a classe és un bon sistema per analitzar i reflexionar sobre un llibre: 12 van dir que sí; 4 que no i un una mica.;

En tercer lloc, es va preguntar quina de les tres activitats principals de la unitat didàctica els havia agradat més (Escriure poemes a la manera de Pere Quart; respondre preguntes i debatre a partir del vídeo de Suu, "Lligar no és lo teu" o fer el booktube): 9 van dir que el vídeo de la Suu, i 4 i 4 van optar pels poemes i pel booktube. Altres dos van respondre en blanc.

En darrer lloc se'ls interrogava sobre si pensaven que aquestes sessions de *Ball robot* els havien servit per millorar el seu nivell de llengua: 10 persones van dir que sí, 2 que una mica i 4 que no (Figura 12).

Figura 11. Fer de Booktuber augmenta l'interès?

Fer de booktuber ha elevat el teu interès per la classe de Literatura Catalana?

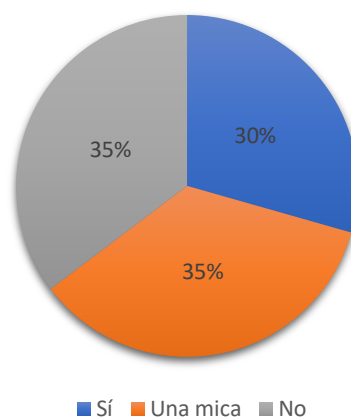
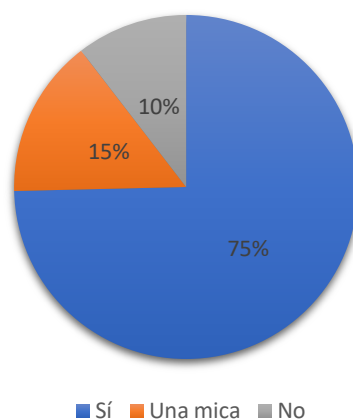

Figura 12. L'experiència d'aula ha augmentat el nivell de català?

Les sessions de Ball robot han millorat el teu català?

L'avaluació final de la unitat didàctica per part dels alumnes en l'apartat de si pensa que fer de booktuber ha elevat el seu interès per la classe de Literatura Catalana ha continuat en la línia de l'actitud predominant també respecte a la llengua catalana, neutra, sense gaire entusiasmes unànimes. Al voltant del 30% dels alumnes, on se situarien els qui els agrada llegir, els qui han escollit l'assignatura i els qui s'han mostrat àvids per aprendre d'una manera més innovadora i més significativa són més o menys els mateixos que han valorat positivament la proposta. Però els qui podríem dir que més han guanyat amb aquesta proposta ha estat el 30% que ha sortit del seu escepticisme i indiferència i ha respost que "una mica" (Figura 11). El guany, a jutjar per les respostes dels alumnes, és major pel que fa a adquisició de la llengua (Figura 12). Un 75% assegura que ha après més llengua amb Joan Oliver i el seu Ball Robot.

Som conscients de les limitacions d'aquest estudi, seria ingenu pensar que amb una unitat didàctica de 8 sessions de seguida s'augmenta la competència lingüística dels alumnes o es millora la seva actitud vers el català, però n'estem convençuts, i aquesta experiència ens dona indicis que tota pedra fa paret. Que els joves, siguin o no d'origen immigrant, són molt més receptius del que a priori es pensa als clàssics literaris, sobretot si no "es prescindeix de la relació entre literatura i vida. Una relació, d'altra banda absolutament necessària", Codina (2007: 10). Així s'ha vist a l'avaluació que han fet els estudiants de la unitat didàctica, la majoria d'ells van dir preferir d'entre les tres activitats la relacionada amb el vídeo de la instagrammer Suu, l'activitat que més connectava el llibre amb la realitat dels joves, amb la seva realitat. No sempre el que sona com a més innovador, en aquest cas fer de booktubers, és el que més connecta amb els estudiants. Les TIC són importants i són útils, però si al darrere no hi ha significativitat, vida, com diu Codina (2007), no traspassaran muntanyes, o apaties.

6. CONCLUSIÓ

Malgrat que aquest estudi es basa en una mostra no gaire gran de participants i en un únic centre escolar, les dades obtingudes resulten vàlides per realitzar una aproximació al fenomen de la immigració, més concretament a la segona generació de les noves migracions, sobretot llatinoamericana, i la seva relació amb la llengua pròpia de Catalunya. L'alumnat d'origen immigrant a Catalunya representa vora un 15% i segons l'informe Pisa de 2015, el 64% d'aquest 15% és hispanoparlant.

A l'estudi que presentem, crida especialment l'atenció l'actitud neutra, o indiferent, que aquesta nova generació d'origen immigrant, sobretot llatinoamericana, mostra majoritàriament vers el català. Fins i tot, valora més positivament i troba més útil l'anglès que no pas la llengua pròpia del país on viuen i on la gran part ha nascut.

Una major actitud d'indiferència que la detectada en investigacions similars de fa uns anys (p.e: Huguet 2007) i que porta als estudiants a arribar a Batxillerat amb un coneixement del Català escrit i parlat baix i amb poc interès per fer-lo servir, especialment fora de l'aula. Com sostenen Rosales, Palomero i Valls (2003: 5,6) “les actituds són un factor decisiu en el procés d'aprenentatge d'una llengua, més si es tracta d'una llengua minoritzada ja que poden ser un fre del mateix aprenentatge. Saber una llengua no en garanteix l'ús: l'alumnat, a més, ha de voler utilitzar-la”.

Així, doncs, què alimenta aquestes actituds? Actituds que no venen d'herència, que s'aprenen (Baker, 1992). En el context de la Catalunya bilingüe, amb el català i el castellà com a llengües oficials i una societat cada vegada més multicultural, Huguet (2007: 23) ja advertia que “hem de ser conscients que les ocasions en les quals es podria percebre la necessitat d'utilitzar el català poden anar disminuint tant per l'important pes social del castellà com pel constant increment d'hispanoparlants procedents de la immigració que es veuen obligats a agrupar-se en barris marginals en els quals es redueix notablement la necessitat de comunicació en català”.

El primer motiu, l'important pes social del castellà, el ratifica Vila (2018): si bé el sistema d'immersió lingüística de l'escola catalana, en termes de coneixement, és un dels sistemes educatius europeus que millor bilingüïtza, el balanç pel que fa a l'ús és molt més discret. L'escola no ha aconseguit promoure el català entre les noves generacions, encara que, probablement ha aconseguit que no retrocedís més.

Però d'aquest primer Goliat, més difícil de batre, passem al segon, l'agrupació de la immigració en barris, i instituts, marginals on es redueix notablement la necessitat de comunicació en català. I aquí és on rau la molla de l'os del present treballs i on s'hi ha d'actuar decididament. L'Estat espanyol és un dels països amb una major segregació escolar per nivell socioeconòmic d'Europa, amb xifres anàlogues a les dels països de l'Est més segregats i molt allunyades dels països del seu context més proper com França, Portugal, Alemanya o Itàlia (Murillo i Martínez-Garrido, 2018). I Catalunya és, després de Madrid, la comunitat amb una major segregació escolar (Murillo i Martínez-Garrido, 2019).

Com argumenten Bayona i Domingo (2018), a major concentració d'immigració, major fracàs escolar. Segons aquests autors les migracions són un factor pertorbador i aquells infants que han arribat de més grans o han patit el que s'anomena discontinuïtat (anada i tornada al seu país durant l'escolaritat a Catalunya i/o han arribat amb el curs començat) tindran uns pitjors resultats. L'Institut Barcelona Congrés, ubicat al districte de Nou Barris, a diferència d'altres concertats del seu voltant que completen la seva oferta de places a principi de curs, confirma aquest estudi. És un centre de matrícula viva on durant tot l'any van incorporant-s'hi alumnes vinguts de l'estranger i altres que van i tornen.

El major o menor domini del català per part dels alumnes serveix també, doncs, de termòmetre per mesurar les majors o menors opcions d'èxit educatiu. Uns dolents resultats en l'assignatura de Català representen molt sovint uns dolents resultats també en la resta de llengües. Sembla, per tant, que instituts com el Barcelona Congrés on s'hi segrega no serien un model a seguir per millorar les actituds dels alumnes d'origen immigrant per assolir la competència lingüística necessària en català que ha de contribuir a la integració social i assegurar l'èxit educatiu de tot l'alumnat, com estableix la Llei d'Inclusió (2017). Tot, perquè s'esdevingui el que ocorre a les societats democràtiques, que la llengua compartida, en aquest cas el català, sigui "el principal instrument per a la participació pública i, per tant, un element inexcusable per a la cohesió social" (Vila, 2013).

L'escola eficaç és aquella capaç d'obtenir percentatges similars d'èxit educatiu per a les diferents classes socials. Perseguir l'èxit educatiu de tot l'alumnat passa, doncs, per lluitar contra la segregació i aquest és un dels grans reptes socials d'avui dia. Un repte difícil que exigeix valentia per posar en marxa les accions incloses al Pacte contra la Segregació Escolar a Catalunya (2018). Entre elles, la fusió de centres educatius o que centres classificats d'alta o màxima complexitat per la concentració d'alumnes amb necessitats especials (d'origen estranger o situació econòmica desfavorida), com ho és el Barcelona Congrés, no matriculin nous estudiants amb necessitats especials un cop començat el curs. La resta d'escoles i instituts de proximitat, inclosa l'escola concertada, se'n faria càrrec d'aquest nou alumnat.

En paral·lel a aquestes grans accions estructurals en calen moltes altres a peu d'aula, propostes innovadores, motivadores, que apostin per la bona literatura i sobretot, que connectin amb la realitat dels joves, vinguin d'on vinguin, perquè les actituds, per molt persistents que semblin, són susceptibles de ser modificades (Baker, 1992).

És des de l'aula d'on es poden realitzar alguns dels passos més rellevants encaminats a l'aprenentatge de les dues llengües oficials de Catalunya, també d'altres i especialment de l'anglès. Ara mateix, com assegura Vila (2018), l'escola no està responnent de forma prou adequada a la petició de les famílies i de tot l'alumnat de més aprenentatge d'anglès i això debilita el consens social sobre el model educatiu. Hi ha, doncs, molt camí que recórrer i el multilingüisme, de ben segur, el millor calçat.

7. BIBLIOGRAFIA

- Alarcón, A. (2011a). “Bilingüisme i mobilitat intergeneracional de la població d’origen immigrant a Catalunya”. Dins Secretaria per a la Immigració (ed.) *Recerca i Immigració III*. Barcelona: Departament d’Acció Social i Ciutadania (Generalitat de Catalunya).
- Alarcón, A. (2011b) *Segunda generación de la inmigración y bilingüismo oficial. Estudio sobre movilidad intergeneracional en Cataluña*. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili. Recuperat de http://www.analisisocial.org/index.php/ca/publicacionsdigitals/doc_download/1-20111-qsegunda-generacion-de-la-inmigracion-y-bilingueismo-oficialq
- Alegre, M. À.; Benito, R. i González, S. (2006). *Immigrants als instituts. L’acollida vista pels seus protagonistes*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. Recuperat de <http://www.edualter.org/documentos/immigrants.pdf>
- Bayona, J., Domingo, A. (2018). El Fracàs escolar dels descendents de la immigració a Catalunya: més que una assignatura pendent. Universitat Autònoma de Barcelona. Centre d’Estudis Demogràfics (CED). Recuperat de <https://ddd.uab.cat/record/202298>
- Baker, C. (1992). *Attitudes and Language*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Bernadó, C.; Comajoan, Ll.; Bastons, N. (2008). Anàlisi factorial dels motius d’aprenentatge del català com a llengua segona i relació amb el nivell, el temps d’estada, l’edat i el centre d’estudi dels alumnes. *Catalan Review*, núm. 22.
- Boillos, M. M. (2017). Escribir a través de los géneros discursivos en el marco educativo basado en las competencias: el caso del País Vasco. *Tejuelo: Didáctica de la Lengua y la Literatura*, 26, 63-90.
- Bolívar, A. (2005). Equidad Educativa y Teorías de la Justicia. *Revista Electrónica Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación*, 3(2), 42-69. Recuperat de <https://www.redalyc.org/pdf/551/55103205.pdf>
- Bretxa i Riera, Vanessa, Llorenç Comajoan i Natxo Sorolla (2009) «De les pràctiques monolingües familiars a la identificació bilingüe: el cas dels preadolescents de Mataró i la Franja central». *Noves SL*, hivern. Recuperat de http://www6.gencat.cat/llengcat/noves/hm09hivern/bretxa_comajoan_sorolla1_9.htm
- Camps, A. (2012). La investigación en Didáctica de la Lengua en la encrucijada de muchos caminos. *Revista Iberoamericana de Educación*, 59, 23-41.

- Clément, R. i Gardner, R. C. (2001). Second language mastery. En W. P. Robinson y H. Giles (Eds.). *The new handbook of language and Social Psychology* (pp. 489-504). Nueva York: John Wiley & Sons.
- Codina, F. (2007). Llengua, literatura i Educació. Lliçó Inaugural 2007-2008 UVIC. Recuperat de http://dspace.uvic.cat/bitstream/handle/10854/1769/llicina_a2007-08_codina_francesc_llengua.pdf?sequence=1
- Comajoan, J., Vila, FX., Bretxa, V., Sorolla, N., Tenorio, X. i Melià, J (2013) Els usos lingüístics en família i amb amics de l'alumnat autòcton i al·lòcton de sisè de primària a Catalunya, Mallorca i la Franja. *Noves migracions i llengües*. Universitat de Barcelona. Agrupación de Editores y Autores Universitarios.
- Corona, Víctor i Òscar Bermell (2008) «Experiencias de socialización de chicos y chicas de familias ecuatorianas: ¿Dónde comienza el viaje?». Barcelona: Migracat - Observatori de la Immigració a Catalunya. Recuperat de <http://www.migracat.cat/document/bfc3ab25740cebd.pdf>
- Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, DOGC, núm. 7477, Recuperat de https://dogc.gencat.cat/ca/pdogc_canals_interns/pdogc_resultats_fitxa/?action=fitxa&documentId=799722&language=ca_ES
- Estors, L. (2014). Les actituds lingüístiques segons l'origen dels aprenents de català com a llengua d'acollida. Universitat Autònoma de Barcelona. Centre d'Acolliment Lingüístic de Barcelona. Consorci per a la Normalització Lingüística de Barcelona.
- Fabra, P. (1969). Gramàtica catalana. Barcelona. Teide.
- Fargas, A. (2009). L'ensenyament-aprenentatge de l'ortografia: una qüestió només de regles?. *Articles de Didàctica de la Llengua i de la Literatura*, 48, 34-49.
- Gardner, R. C. (1973). Attitudes and motivation: Their role in Second Language Acquisition. En J. Oller y J. Ridhards (Eds.). *Focus on the Learner* (pp. 235-246). Rowley, Mass. Newbury House.
- Gardner, R. C. i Clément, R. (1990). Social psychological perspectives on second language acquisition. En H. Giles y W.P. Robinson (Eds.). *Handbook of language and Social Psychology*. (pp. 495-517). Nueva York: John Wiley & Sons.
- Genette, G. (1987). *Seuils*. Editions du Seuil. París.
- Huguet, A. (2007). Multilingüisme y actitudes lingüístiques. Un estudio en el contexto bilingüe de la Cataluña actual. Recuperat de https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco//contenidos/informacion/artik16_1_linguistika_07_02/es_linguist/artik16_1_linguistika_07_02.html

- Huguet, Á. (2006). Attitudes and motivation versus language achievement in cross-linguistic settings. What is cause and what effect?. *Journal of Multilingual & Multicultural Development*, 27 (5), 413-429.
- Huguet, Á. y Janés, J. (2005). Niños inmigrantes en sociedades bilingües. Las actitudes ante las lenguas por parte de los escolares recién llegados a Cataluña. *Cultura y Educación*, 17 (4), 309-312.
- Informe sobre Política Lingüística 2002. Recuperat de https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/informepl/arxius/ipl_2002.pdf
- Institut Barcelona-Congrés (2020). Recuperat de <https://agora.xtec.cat/ies-barcelona-congres/>
- Lambert, W. E. (1969). Psychological Aspects of Motivation in Language Learning. *Bulletin of the Illinois Foreign Language Teachers Association* - May, 5-11.
- Lapresta, C., Huguet, i Janés, J. (2008). «Anàlisi discursiva de les actituds lingüístiques de l'alumnat nouvingut a Catalunya: una aproximació qualitativa». *Recerca i Immigració*, 1: 133-152.
- Lluch, G. (2014). “De booktubers o exposiciones orales para presentar una lectura ¿Cómo lo hacemos?”. Recuperat de <http://www.gemmalluch.com/esp/de-booktubers-o-exposiciones-orales-para-presentar-una-lectura-como-lo-hacemos/>
- Lluch, G., Taberero-Sala, R i Calvo, V. (2015). Epitextos virtuales públicos como herramientas para la difusión del libro. *El profesional de la información*, 24 (6), 797-804. Recuperat de <http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2015/nov/11.html>
- Lluch, G. (2017). Los jóvenes y adolescentes comparten la lectura. En Francisco Cruces (Dir.). *¿Cómo leemos en la Sociedad digital? Lectores, booktubers y prosumidores*. Ariel. Barcelona. 30-50. Recuperat de https://www.lasnaves.com/wp-content/uploads/2017/08/Como_leemos_en_la_sociedad_digital_online.pdf
- Madariaga, J.M., Huguet, À., i Lapresta C. (2013). Actitud, presión social y educación inclusiva en aulas con diversidad lingüística y cultural. *Educación XXI*.
- MALLART, Joan (2009). «Fonamentació i didàctica de la motivació a l'àmbit de les llengües». *Revista Catalana de Pedagogia*, vol. 6 (2007-2008), p. 105-129. Recuperat de <<http://revistes.iec.cat/index.php/RCP/article/download/3940/3939>>
- Morgan, C. (1993). Attitude change and foreign language culture learning. *Language Teaching*, 26, 63-75.
- Murillo, F. J. & Martínez-Garrido, C. (2018). Magnitud de la segregación escolar por nivel socioeconómico en España y sus comunidades autónomas y comparación con los países de la Unión Europea. *RASE: Revista de Sociología de la Educación*, 11(1), 37-58. Recuperat de <https://doi.org/10.7203/RASE.11.1.10129>

- Murillo, F. J. & Martínez-Garrido, C. (2019). Perfiles de segregación escolar por nivel socioeconómico en España y sus Comunidades Autónomas. *Relieve. Revista Electrónica de Investigación y Evaluación Educativa*. Recuperat de <https://ojs.uv.es/index.php/RELIEVE/article/view/12917/0>
- Navarro, J. L. y Huguet, Á. (2005). *El conocimiento de la Lengua Castellana en alumnado inmigrante de 1º de ESO. Un estudio empírico*. Madrid: Centro de Investigación y Documentación Educativa.
- Oller, J. (2013). Variables que incideixen en el coneixement de català i castellà de l'alumnat estranger a Catalunya: un estudi amb alumnat de sisè de primaria. *Noves migracions i llengües*. Universitat de Barcelona. Agrupación de Editores y Autores Universitarios.
- Oller, Judith i Ignasi Vila (2010) «Effects of sociolinguistic environment and the length of residence on the linguistic performance in Catalan and Spanish of sixth grade immigrant pupils in Catalonia». *Sociolinguistic Studies*, 4: 63-84.
- (2011) «Interdependencia entre conocimiento de catalán y castellano y efectos de la lengua familiar en la adquisición de las lenguas escolares». *Infancia y aprendizaje*, 23: 3-22.
- Pacte contra la segregació escolar a Catalunya. Un compromís per a l'èxit educatiu. (2019). Síndic. El defensor de les persones.
- Rosales, J., Palomero, N., Valls, R. (2003). La importància de les actituds lingüístiques en el procés d'aprenentatge de llengües. *Llengua, societat i ensenyament. Volum III*. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- Rovira, J. (2017). Booktrailes i Booktuber como herramientas LIJ 2.0 para el desarrollo del hábito lector. *Investigaciones sobre Lectura*, 7, 55-77. Recuperat de <http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/62755>
- Santamaria, L. (2010). El col·loquial de la ficció. La caracterització de la parla dels joves. *Llengua i ús. Revista tècnica de Política Lingüística*, 49. p.78-89. Recuperat de <https://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/234305>
- Sharp, D.; Thomas, B.; Price, E.; Francis, G. y Davis, I. (1973). *Attitudes to Welsh and English in the schools of Wales*. Basingstoke/Cardiff: McMillan, University of Wales Press.
- Strubell, Miquel (2011). "Psicologia social". *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 21, 169-181.

- Sorolla, Natxo (2009) «Casa, escola i pati: usos lingüístics quan s'acaben les classes. Síntesi i anàlisi de l'estudi sociodemogràfic i lingüístic als centres d'educació secundària de Catalunya». *Noves SL*, hivern. Recuperat de <http://www6.gencat.cat/llengcat/noves/hm09hivern/sorolla1_8.htm>
- Toda, A. (2017). “Los booktubers: la revolución de las reseñas literarias”. *Revista acadèmica liLETRAd*, 3, 1, pp. 161-170 .
- Tort, A., Simó, N. (2007). Escolarització, immigració i territori. Algunes reflexions. *Ausa*; Vol.: 23 Núm.: 159 La immigració a Osona.
- Trujillo, F. I Rubio, R. (2014). El PLC como respuesta sistémica al reto de la competencia comunicativa en entornos educativos formales: propuesta de análisis de casos. *Lenguaje y Textos*, 39, 29-37.
- Rosales, J., Palomero, N., Valls, R. (2003). La importància de les actituds lingüístiques en el procés d'aprenentatge de llengües. *Llengua, societat i ensenyament. Volum III*. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- Vila, F. X. (2018). Hi ha instituts on la presència del Català és simbòlica. *El Nacional*. Entrevista a Francesc Xavier Vila. Recuperat de https://www.elnacional.cat/ca/cultura/francesc-xavier-vila-espanyol-escola-catalana_239823_102.html
- Vila, F. X.; Bretxa, V.; Comajoan, Ll. (2012). «Llengües i globalització en el món de la recerca: els coneixements i els usos lingüístics al Parc Científic de Barcelona». *Caplletra*, núm. 52.
- Vila Mendiburu, Ignasi, Carina Siqués i Judith Oller (2009) «Usos lingüístics de l'alumnat d'origen estranger a l'educació primària de Catalunya». *Zeitschrift für Katalanistik*, 22: 95-124.
- Vila Mendiburu, Ignasi, Judith Oller i Montserrat Fresquet (2008) «Una anàlisi comparativa del coneixement de català de l'alumnat castellanoparlant autòcton i l'alumnat hispà en finalitzar l'educació infantil a Catalunya». *Caplletra*, 45: 203-228.
- Ubalde, J. (2012). L'adopció d'actituds lingüístiques: un estudi transversal sobre les actituds vers el català en adolescents de Catalunya i la Franja. Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació. Universitat de Barcelona
- Vila, F. Xavier; Salvat, E. (2013). “Noves immigracions i llengües”. Universitat de Barcelona Edicions. Recuperat de <http://www.publicacions.ub.edu/ficha.aspx?cod=08386>

